

Osvrt

Osvrt
01/2015

DINO JAHIĆ

**Javni organi i
proaktivno objavljivanje
informacija u Bosni
i Hercegovini: Kako
izuzetke pretvoriti u
pravilo**

Javni organi i proaktivno objavljivanje informacija u Bosni i Hercegovini

Kako izuzetke pretvoriti u pravilo

Dino Jahić

Sarajevo, februar 2015.

Naslov:

Javni organi i proaktivno objavljivanje informacija u Bosni i Hercegovini: Kako izuzetke pretvoriti u pravilo

Autor:

Dino Jahić

Urednice:

Nermina Voloder i Mirna Jusić

Izdavač:

Analitika – Centar za društvena istraživanja

Godina: 2015.

© Analitika – Centar za društvena istraživanja, sva prava pridržana.

Adresa izdavača:

Kaptol 5, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

info@analitika.ba

www.analitika.ba

Lektura:

Amela Šehović

Korektura:

Sanela Hrlović

Dizajn publikacije:

Branka Ilić

DTP:

Jasmin Leventić

Napomena: Stavovi i mišljenja izneseni u ovoj publikaciji isključivo su stavovi i mišljenja autora i ne odražavaju nužno stavove i mišljenja Analitike – Centra za društvena istraživanja niti stavove i mišljenja donatora publikacije.

Ova publikacija nastala je u okviru projekta “Otvorenost javnih podataka – inicijativa civilnog društva za politike i prakse otvorene vlasti”, koji u partnerstvu implementiraju Mediacentar Sarajevo, Analitika – Centar za društvena istraživanja i Evropski novinarski centar (EJC) uz podršku Ambasade Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini.

Kingdom of the Netherlands

1.	UVOD	6
2.	MEĐUNARODNA PRAKSA I STANDARDI	9
3.	PRAKSA I STANDARDI U REGIJI	13
4.	NORMIRANOST PROAKTIVNE TRANSPARENTNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI	15
5.	PRAKSA PROAKTIVNOG OBJAVLJIVANJA INFORMACIJA PET JAVNIH INSTITUCIJA	18
5.1.	Pristupi proaktivnom objavljivanju	18
5.2.	Politike i propisi o proaktivnom objavljivanju informacija	20
5.3.	Organizacija i resursi institucija	22
5.4.	Razlozi za proaktivno objavljivanje informacija	24
5.5.	Rezultati proaktivnog objavljivanja informacija	25
5.6.	Koraci ka unapređenju transparentnosti	26
6.	ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	28
7.	BIBLIOGRAFIJA	30
	O AUTORU	33

1.

Uvod

Koncept prema kome svaki građanin ima pravo na slobodan pristup informacijama od javnog značaja u posljednjih nekoliko godina sve više se mijenja. Umjesto pojedinačnog traženja informacija od javnih organa i njihove obaveze da dostave odgovore, sve je zastupljenija praksa prema kojoj institucije same objavljuju informacije o svom radu i čine ih dostupnim širokoj javnosti – prevashodno na internetu. Dakle, riječ je o ispunjenju prava na pristup informacijama u kome institucije dokumente i važne informacije objavljuju samoinicijativno i organizovano, a ne na osnovu zahtjeva za pristup informacijama ili od slučaja do slučaja. Objavljene informacije trebale bi biti blagovremeno dostupne i od značaja za što veći broj ljudi, jednostavne za pretragu, kao i razumljive i dostupne bez velikih troškova. Ovakav koncept je poznat pod nazivom “proaktivno objavljivanje”, a njegov rezultat je “proaktivna transparentnost”¹

Jedna od prednosti proaktivne transparentnosti je u tome što javnim organima i njihovoj administraciji donosi rasterećenje jer se smanjuje potreba odgovaranja na pojedinačne zahtjeve za pristup informacijama – što posebno dolazi do izražaja kod institucija koje procesiraju veliku količinu informacija (budžeti, finansijski podaci, statističke analize i slično). Proaktivno objavljivanje može pozitivno uticati na odgovornost samih institucija u raspolaganju novcem poreskih obveznika jer informacije o potrošnji čini transparentnijim. Uz veću transparentnost institucija, povećava se informisanost populacije, što otvara prostor za veću uključenost u demokratske procese i bavljenje pitanjima od javnog interesa. Građani, mediji i nevladine organizacije dobijaju veću mogućnost za efikasniji monitoring rada institucija, bez izlaganja administrativnim procedurama i troškovima koji mogu nastati u tom procesu.² Osim toga, zainteresovanim organizacijama ili akademskim institucijama daje se i mogućnost da koriste te informacije, nadograđuju ih i kombinuju, te da stvaraju nove informacije od šire društvene koristi – kako

¹ Helen Darbshire, *Proactive Transparency: The Future of the Right to Information? A Review of Standards, Challenges and Opportunities* (Vašington: World Bank Institute, 2011), str. 3.

² Nermina Voloder, *Zanemareni standard u Bosni i Hercegovini: Proaktivna dimenzija prava na pristup informacijama, Policy Brief* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014), str. 2.

građanima tako i samim institucijama prilikom kreiranja javnih politika.³ Takođe, javne informacije – posebno otvoreni javni podaci – mogu poslužiti za kreiranje korisnih softverskih aplikacija.⁴

Analiza koja slijedi pokazuje na koji način je pet državnih institucija u Bosni i Hercegovini (BiH) uspjelo razviti proaktivnu transparentnost, uprkos nedostatku jedinstvene legislative i organizovanog sistemskog pristupa ovom pitanju. Pored međunarodnih standarda i komparativnih praksi u ovoj oblasti, kao i zakonskog okvira koji reguliše proaktivno objavljivanje u BiH, veći dio analize se zasniva na intervjuima sa predstavnicima pet institucija koje su, na osnovu istraživanja Centra za društvena istraživanja Analitika sprovedenog polovinom 2014. godine, identifikovane kao najuspješniji primjeri proaktivne transparentnosti.⁵

Kao institucije sa najvećim stepenom proaktivne transparentnosti izdvojene su: Parlamentarna skupština BiH, Agencija za državnu službu BiH, Ministarstvo finansija i trezora BiH, Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH, te Agencija za identifikaciona dokumenta, evidenciju i razmjenu podataka BiH (IDDEEA). Sa predstavnicima ovih pet javnih organa u decembru 2014. godine su obavljani polustrukturirani intervjui,⁶ na osnovu kojih je i pripremljen centralni dio ove analize.

Istraživačka pitanja postavljena sagovornicima iz pet institucija su raspoređena u nekoliko oblasti: praksa proaktivnog objavljivanja i razlozi uvođenja proaktivne transparentnosti (vrsta informacija koje se objavljuju, ograničenja u objavljivanju),

³ Analitika – Centar za društvena istraživanja, *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini: Od kakofonije ka harmonizaciji, Policy memo* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014), str. 2.

⁴ Za više, pogledati: Analitika – Centar za društvena istraživanja, *Podaci kao potencijal: Ka politikama otvaranja javnih podataka u BiH, Policy memo* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014).

⁵ Istraživanje o dostupnosti informacija na službenim veb stranicama javnih organa BiH se sastojalo od kvantitativnog pregleda veb stranica 66 institucija na državnom nivou vlasti. Ocijenjena je dostupnost institucionalnih informacija (djelokrug i ciljevi rada institucije), organizacionih informacija (organizaciona struktura, imena, kontakti, pozicije, biografije i plate rukovodilaca), operativnih informacija (akti, izvještaji i planovi o radu), informacija o budžetu i informacija o posjedu informacija (registri, baze podataka, indeksi informacija i vodiči za pristup informacijama). Prema rezultatima istraživanja, iako mnoge institucije nemaju praksu objavljivanja ključnih kategorija informacija, neke od njih su se pokazale kao primjeri dobre prakse, jer na svojim zvaničnim internetskim stranicama objavljuju značajan broj informacija od javnog interesa. Izvor: Analitika – Centar za društvena istraživanja, *Rezultati istraživanja: Dostupnost informacija na službenim web-prezentacijama javnih organa Bosne i Hercegovine* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014).

⁶ Sagovornici: Amila Opardija, stručna savjetnica za odnose s javnošću, Agencija za identifikaciona dokumenta, evidenciju i razmjenu podataka BiH; Slavica Škoro, stručna savjetnica za odnose s javnošću, Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH; Nataša Krsman, službenica za informisanje, Ministarstvo finansija i trezora BiH; Zlatko Vukmirović, rukovodilac Sektora za odnose s javnošću, Parlamentarna skupština BiH; Stanislavka Ilić, pomoćnica direktora u Sektoru za postavljanje, i Kemal Bajramović, šef Grupe za informacione tehnologije, Agencija za državnu službu BiH.

politike i propisi na osnovu kojih se informacije objavljuju (postojanje internih ili opštih akata, održavanje sastanaka), resursi i organizacija same institucije (organizacija rada, finansijski troškovi, edukacija kadra), rezultati proaktivnog objavljivanja (rasterećenje institucije u odgovaranju na zahtjeve za pristup informacijama, efekti proaktivnosti), te načini za postizanje još boljih rezultata proaktivne transparentnosti (uvođenje zakonske obaveze, postojanje centralnog portala, dodatni resursi).

Uz kratak osvrt na pozitivne prakse i standarde u svijetu i regionu, u nastavku su prikazane politike i propisi pet institucija, njihovi resursi i organizacija, te razlozi zbog kojih su počele sa proaktivnim objavljivanjem informacija. U zaključnom dijelu analize, navedeni su rezultati koji su postignuti proaktivnim pristupom, te ključni uočeni faktori koji doprinose razvoju proaktivnosti, kao i preporuke za unapređenje proaktivne transparentnosti javnih organa.

2.

Međunarodna praksa i standardi

Sve više država se odlučuje za proaktivan pristup objavljivanju informacija, a razvojem novih tehnologija otvaraju se i brojne nove mogućnosti za prezentaciju podataka. Ipak, praksa među državama se razlikuje, a proaktivnost se uglavnom razvijala postepeno, najčešće usvajanjem i prihvatanjem njenih pojedinačnih elemenata. Pri tom treba istaći da su proaktivne mjere često uvedene i rutinski, kroz praksu, bez striktno legislative i usvajanja propisa, što je posebno karakteristično za razvijenije demokratije poput Velike Britanije, Islanda ili Holandije.⁷

Napori na pravnom regulisanju proaktivnosti u objavljivanju informacija postoje, ali još nisu usklađeni između država, pa tako nisu uvijek jednake ni vrste informacija čije se objavljivanje propisuje. Ipak, neki zajednički standardi su uočljivi – analiza pravnih propisa koji regulišu pravo na pristup informacijama iz 2013. godine pokazuje da su u zakonodavstvima 26 evropskih država najzastupljenije tehničke informacije, poput kontakt informacija službenika za informisanje i organizacione strukture, dok su ostali elementi proaktivnosti, kao što su javne finansije ili nabavke, mnogo manje normirani.⁸ Kada je riječ o obavezivanju proaktivnosti pravnim instrumentima, najdalje je otišla odredba člana 10 Konvencije Savjeta Evrope o pristupu službenim dokumentima, prema kojoj će organi javne vlasti – kada je to prikladno – na sopstvenu inicijativu preduzimati mjere radi objavljivanja službenih dokumenata koje posjeduju, promovisanja transparentnosti i efikasnosti javne uprave, te radi ohrabriranja upućenoga učešća javnosti u pitanjima od opšteg interesa.⁹

Kao primjer države u kojoj je proaktivno objavljivanje značajnog broja informacija regulisano zakonski može se uzeti Finska – svi službeni dokumenti, osim zakonom propisanih izuzetaka, moraju biti objavljeni čim uđu u javni

⁷ Alen Rajko, *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini: Stanje i perspektive u svjetlu međunarodnih standarda i komparativnih rješenja* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014), str. 23.

⁸ “Administrative Information and Proactive Publication”, Right2INFO – Good Law and Practice, posljednji put izmjenjeno 9. 9. 2013.

⁹ Rajko, *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini*, str. 16.

registar.¹⁰ U to spadaju čak i dokumenti koje institucija pribavi od treće strane.¹¹ Sve informacije iz registra su dostupne na internetu na sajtu HARE¹² i u pretraživom su formatu.¹³ Finci imaju i interaktivnu veb stranicu "Podijelite svoje mišljenje s nama", koja ima cilj da građanima predstavi sve potrebne informacije kako bi razumjeli određenu problematiku, ali i učestvovali u kreiranju javnih politika.¹⁴

Za razliku od Finske, proaktivna transparentnost u Velikoj Britaniji nije rezultat zakonske regulisanosti već strateškog opredjeljenja i konsenzusa za većom transparentnosti, do kojih je dobrim dijelom došlo poslije skandala iz 2009. godine, kada su objavljene informacije o zloupotrebama javnog novca koje su izvršili britanski parlamentarci.¹⁵ Vlada formirana poslije izbora u maju 2010. godine naredila je institucijama da na svojim stranicama objave podatke o funkcijama uposlenika, njihovim platama i drugim troškovima, tenderima, organizacionim šemama i sličnim informacijama.¹⁶ Sa ciljem veće transparentnosti i prevazilaženja nedostataka zakona o slobodnom pristupu informacijama, u januaru 2010. godine pokrenut je i pretraživi portal *Data.gov.uk*, na kome su dostupne informacije javnih organa.¹⁷ Uprkos njegovom postojanju, naslovne veb stranice većine javnih organa imaju istaknuto polje koje se odnosi na pristup informacijama i koje korisnika vodi do objašnjenja kako tražiti informacije i detalje o proaktivnom objavljivanju.¹⁸ Samo u prve dvije godine postojanja centralnog portala, na njemu je objavljeno više od 7.100 nizova

¹⁰ "Act on the Openness of Government Activities", *Ministry of Justice, Finland* 621/1999, sa izmjenama i dopunama 1060/2002, neslužbeni prevod, odjeljak 1.

¹¹ *Ibid.*, poglavlje 7.

¹² Pogledati veb stranicu Valtioneuvoston hankerekisteri: <http://www.hare.vn.fi/> (stranica posjećena 25. 2. 2015).

¹³ Alysia Davies i Dara Lithwick, *Government 2.0 and Access to Information: 2. Recent Developments in Proactive Disclosure and Open Data in the United States and Other Countries, Background Paper* (Otava: Library of Parliament, 2010), str. 15.

¹⁴ Pogledati veb stranicu Dinäsikt.fi: <https://www.otakantaa.fi/sv-FI> (stranica posjećena 25. 2. 2015).

¹⁵ Nakon što je Parlament Velike Britanije, uprkos pristiglim zahtjevima za pristup informacijama, godinama odbijao da javnosti dostavi informacije o troškovima parlamentaraca, Visoki sud im je u maju 2008. godine naredio da to ipak učine. Parlament je objavu dijela informacija najavio za juli 2009. godine, ali ih je pretekao list *Daily Telegraph*, koji je od maja počeo objavljivati informacije o novcu koji su parlamentarci dobijali za dodatno mjesto stanovanja, uređenje kuća i stanova, hranu i sl. Objavljivanje ovih informacija rezultiralo je istragama, sankcijama i ostavkama, ali je pokrenulo i javnu debatu o otvorenosti institucija. Za više informacija pogledati tekstove na veb stranici Telegrapha: David Barret, "MP's Expenses: How they milk the system", *The Telegraph*, 17. 5. 2009; *The Telegraph*, "Expenses: How MP's expenses became a hot topic", *The Telegraph*, 8. 5. 2009.

¹⁶ Andrew Stott, *Transparency in Practice: The United Kingdom Experience* (Melburn: Australia and New Zealand School of Government, 2012), str. 8.

¹⁷ *Ibid.*, str. 10.

¹⁸ Darbshire, *Proactive Transparency*, str. 24.

podataka, a njegovim postojanjem riješen je i problem izbjegavanja institucija da daju podatke na osnovu pojedinačnih zahtjeva.¹⁹ Jedan od najznačajnijih rezultata povećane transparentnosti atribuirana se promjeni ponašanja službenika kada je riječ o javnoj potrošnji – u 2012. godini, troškovi viših javnih službenika smanjeni su za 40% do 50% u poređenju sa 2009. godinom, kada je počelo proaktivno objavljivanje ovih podataka. Takođe, jedan od primjera racionalnije potrošnje odnosi se i na smanjenje operativnih troškova – primjera radi, potrošnja energije smanjena je za 15% na području jedne od jedinica lokalne vlasti u Velikoj Britaniji zahvaljujući objavi informacija o njenoj potrošnji u stvarnom vremenu.²⁰

Praksa iz Velike Britanije pokazala je da je interesovanje javnosti bilo mnogo veće kada je transparentnost povećana u oblastima važnim za svakodnevni život građana, pri čemu je bitno da se takvim podacima može jednostavno pristupiti. Primjera radi, internetska stranica sa podacima o kriminalu imala je 47 miliona posjeta u 2011. godini, dok je posjeta stranici na kojoj su objavljeni uporedivi podaci o kvalitetu škola povećana za 84% u jednoj godini.²¹ Ipak, u nekim slučajevima nije bilo dovoljno samo učiniti informacije dostupnim. Kada je britanski trezor objavio složene finansijske podatke koje je bilo teško interpretirati, programerski tim magazina *Guardian* izradio je alat za njihovu lakšu pretragu.²² Programeri, nevladine organizacije i mediji danas imaju značajnu ulogu u vizuelizaciji ogromnih količina podataka i njihovom pretvaranju u lako čitljive, razumljive i pretražive informacije.

Kada je riječ o državama izvan Evrope, zanimljiv je Meksiko, gdje zakon institucijama propisuje obavezu da objavljuju onlajn čak 17 kategorija informacija, uključujući podatke o budžetima, dugovima, reviziji, platama službenika, te detalje ugovora o radovima i uslugama.²³ Informacije se mogu pronaći na jednom centralnom portalu²⁴, a razvrstane su prema 17 kategorija. Portalom ne upravlja vlada već autonomna agencija nadležna za nadzor da li javni organi ispunjavaju svoje obaveze proaktivnog objavljivanja.²⁵ U Sjedinjenim Američkim Državama, administracija Baraka Obame je još na samom početku mandata, u januaru 2009. godine, objavila memorandum kojim se vladinim tijelima i agencijama nalaže da

¹⁹ Andrew Stott, "Open Data & Open Government implementation in the UK" (Prezentacija na konferenciji Open Government Data Conference & Data Camp, Queensland University of Technology, Brisbane, Australija, 23. 9. 2011), str. 7.

²⁰ Stott, *Transparency in Practice*, str. 35.

²¹ *Ibid.*

²² *Ibid.*, str. 14.

²³ Analitika – Centar za društvena istraživanja, *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini*, str. 3.

²⁴ Pogledati veb stranicu Portal de Obligaciones de Transparencia: <http://portaltransparencia.gob.mx/buscador/search/search.do?method=begin> (stranica posjećena 25. 2. 2015).

²⁵ Davies i Lithwick, *Government 2.0 and Access to Information*, str. 5.

informacije objavljuju proaktivno i sistematično, bez čekanja na pojedinačne zahtjeve.²⁶ Proaktivno objavljivanje se podrazumijeva kao sastavni dio Zakona o slobodnom pristupu informacijama, a informacije o ekologiji, ekonomiji, obrazovanju, zdravstvu i drugim oblastima su dostupne na centralnom portalu *Data.gov*, uz mogućnost pretrage i sortiranja podataka.²⁷

²⁶ Analitika – Centar za društvena istraživanja, *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini*, str. 3–4.

²⁷ Pogledati veb stranicu U.S. Government's open data: www.data.gov (stranica posjećena 25. 2. 2015).

3.

Praksa i standardi u regiji

Zakoni o slobodi pristupa informacijama u Hrvatskoj, Srbiji,²⁸ Sloveniji, Crnoj Gori i Makedoniji propisuju niz proaktivnih mjera, uključujući i objavljivanje minimalnog sadržaja na internetskim stranicama javnih organa.²⁹ U svih pet država je propisano proaktivno objavljivanje institucionalnih, organizacionih i operativnih informacija, a u četiri – informacija o javnim uslugama, nabavkama i bazama podataka.³⁰ Određena forma centralnog registra informacija je propisana u crnogorskom, hrvatskom i slovenačkom zakonu, s tim da sadržaj registra zakonski nije normiran u Sloveniji.³¹ Samo u crnogorskom zakonu pominje se termin “proaktivni pristup”, dok se u hrvatskom, kao jedan od mogućih načina pristupa informacijama, navodi i blagovremeno objavljivanje informacija javnih organa o svom radu.

Poput meksičkog i zakona u SAD-u, slovenački Zakon o slobodnom pristupu informacijama sugerira da bi česti zahtjevi za pristup određenim vrstama informacija trebali rezultirati proaktivnim objavljivanjem tih informacija, kao jedna vrsta indikatora onoga što javnost želi znati.³² Svaki javni organ dužan je tako na internetu objaviti informacije koje su tri puta tražene zahtjevom.³³ Zakon propisuje i obavezu javnih organa da održavaju svoje stranice i na njima objavljuju informacije kao što su dokumenti i regulativa koji uređuju rad institucije, podaci o njenim aktivnostima i uslugama koje nudi građanima, informacije o javnim nabavkama, finansijskom poslovanju i dr.³⁴ Jedan od alata proaktivne transparentnosti u Sloveniji je portal *E-uprava*, na kome su objedinjeni svi podaci o uslugama koje se tiču života građana – od rođenja djeteta do pokretanja posla.³⁵

²⁸ U Srbiji je objavljivanje informacija o radu javnog organa propisano “Uputstvo za izradu i objavljivanje informatora o radu državnog organa”, *Službeni glasnik Republike Srbije* 68/10.

²⁹ Rajko, *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini*, str. 29.

³⁰ *Ibid.*

³¹ *Ibid.*

³² Darbshire, *Proactive Transparency*, str. 17.

³³ “Access to Public Information Act”, *Official Gazette of Republic of Slovenia* 24/03, sa izmjenama i dopunama *Official Gazette of Republic of Slovenia* 50/14, član 10.6.

³⁴ *Ibid.*, članovi 10 i 10a).

³⁵ Pogledati veb stranicu Državni portal Republike Slovenije: <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/> (stranica posjećena 25. 2. 2015).

Hrvatski zakon o pravu na pristup informacijama obavezuje javne organe da na svojim stranicama objavljuju 15 kategorija informacija, među kojima su zapisnici sa sjednica institucija, zakoni i drugi akti iz oblasti njihovog rada, izvori finansiranja, budžeti, informacije o subvencijama i donacijama, godišnji planovi rada, informacije o unutrašnjoj organizaciji i dr.³⁶ U Hrvatskoj postoji centralni portal *Gov.hr*, koji je pretraživ i sadrži informacije bitne za građane iz različitih oblasti poput zdravstva, obrazovanja, okoliša, finansija, prava potrošača, ali i informacije o radu vlade i drugih organa javne uprave. Jedna od prednosti ovog portala, kako se navodi, jeste to da građani ne moraju poznavati strukturu vlasti i sve nadležnosti pojedinih organa kako bi pronašli traženu informaciju.³⁷ Takođe, u oktobru 2014. godine, osnovan je i Digitalni informacijsko-dokumentacijski ured, koji je uz nove nadležnosti preuzeo i poslove dotadašnje Hrvatske informacijsko-dokumentacijske referalne agencije (HIDRA). Kao vladina stručna služba, Digitalni ured je nadležan za obavljanje informaciono-dokumentacionih poslova, obezbjeđujući tako trajnu, neograničenu i besplatnu dostupnost javnih službenih dokumenata i informacija Republike Hrvatske. Između ostalog, Ured vodi i održava Središnji katalog službenih dokumenata Republike Hrvatske, koji je propisan kao dio proaktivnih mjera Zakona o pravu na pristup informacijama. Katalog je dostupan na *Digiured.hr*, pretraživ je i sadrži širok spektar informacija, uključujući i međunarodne ugovore.³⁸

³⁶ “Zakon o pravu na pristup informacijama”, Republika Hrvatska, *Narodne novine* 25/13, član 10.

³⁷ Pogledati veb stranicu Središnji državni portal: <https://vlada.gov.hr/sredisnji-drzavni-portal/203> (stranica posjećena 25. 2. 2015).

³⁸ Pogledati veb stranicu Digitalni informacijsko-dokumentacijski ured Vlade Republike Hrvatske: <http://www.digiured.hr/O-Uredu> (stranica posjećena 25. 2. 2015).

4.

Normiranost proaktivne transparentnosti u Bosni i Hercegovini

U BiH se do sada nije vodilo mnogo računa o proaktivnoj transparentnosti. Ne postoje jasni standardi u ovoj oblasti, a propisi su fragmentirani i nedovoljni.³⁹ Zakonskim okvirom o slobodi pristupa informacijama nije utvrđena obaveza javnih organa da samoinicijativno, i kada ne postoji konkretan zahtjev, objavljuju za javnost relevantne informacije koje posjeduju – što odstupa od novijih međunarodnih standarda.⁴⁰

Zakon o slobodi pristupa informacijama (ZOSPI), usvojen 2000. godine na državnom, a godinu dana kasnije i na entitetskom nivou vlasti, definiše da građani imaju pravo na pristup informacijama javnih organa – uz određene izuzetke kada za njih postoje valjani razlozi.⁴¹ Iako ZOSPI svakom pojedincu omogućava pravo na uvid u informacije i dokumente pod kontrolom institucija, on ne propisuje proaktivno objavljivanje informacija, nego se to pravo svodi na traženje informacija pismenim zahtjevom. Za razliku od zakona zemalja u okruženju, ZOSPI ne sadrži odredbe o proaktivnom objavljivanju, osim objavljivanja vodiča u kojima je objašnjen postupak podnošenja zahtjeva i indeksa registra informacija koje su u posjedu institucije.

Postoje drugi sektorski propisi koji imaju elemente proaktivnosti, kao što su zakoni o budžetima, koji određuju objavljivanje određenih budžetskih informacija, ili propisi koji se odnose na održavanje službenih veb stranica.⁴² *Uputstvo o izradi i održavanju službenih internet stranica institucija Bosne i Hercegovine*⁴³ definiše minimalne zahtjeve o sadržajima koje bi institucije trebale objaviti na svojim veb stranicama, ali su oni svrstani u samo nekoliko kategorija: podaci o instituciji,

³⁹ Rajko, *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini*, str. 7.

⁴⁰ Voloder, *Zanemareni standard u Bosni i Hercegovini*, str. 1.

⁴¹ “Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini”, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine* 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13, članovi 4 i 5.

⁴² Analitika – Centar za društvena istraživanja, *Ka proaktivnoj transparentnosti u Bosni i Hercegovini, Policy memo* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2013), str. 5.

⁴³ “Uputstvo o izradi i održavanju službenih internet stranica institucija Bosne i Hercegovine”, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine* 21/09.

dokumenti, kontakt podaci, vijesti, aktuelnosti i linkovi. Značajno je što ovaj dokument preporučuje institucijama da na veb stranicama predvide prostor za javne rasprave i za baze podataka iz njihove nadležnosti.⁴⁴ Najdetajnije smjernice za razvoj veb prezentacija, uniformisanost njihovog izgleda i objavljivanje podataka nalazi se u dokumentu *Preporuke za izradu i održavanje veb prezentacije institucija Republike Srpske*.⁴⁵ Taj dokumenat definiše tri obavezne kategorije informacija koje moraju biti proaktivno objavljene: kontakt podaci, informacije o uslugama i aktivnostima, te zakonodavno-organizacioni okvir djelovanja, ali navodi i osam preporučenih kategorija: informacije o budžetu i sredstvima rada institucije, o njenim projektima, sprovođenju javnih rasprava, postupku podnošenja zahtjeva instituciji i ulaganja žalbi protiv njenih odluka, informacije o javnim nabavkama, baze podataka u nadležnosti institucije, linkovi ka prezentacijama značajnih institucija, ali i mogućnost dvosmjerne komunikacije (forumi, ankete).⁴⁶ No, imajući u vidu međunarodne standarde, ali i druge sektorske zakone u BiH, jasno je da bi informacije koje su preporučene za objavljivanje trebalo da budu obavezne.⁴⁷ S druge strane, istraživanja su pokazala da se mnogi elementi proaktivnog objavljivanja koji se propisuju u ovom dokumentu zapravo ne primjenjuju u praksi.⁴⁸

Pitanje proaktivne transparentnosti nije sistemski riješeno na svim nivoima vlasti u BiH i ne postoje razvijene strategije za njegovo rješavanje. Sve prisutniji trend uspostavljanja centralnih portala na kojima su javne informacije sortirane i pretražive nije prisutan u BiH.⁴⁹ Istovremeno, većina institucija posjeduje svoju veb stranicu⁵⁰ i na njoj objavljuju dio informacija, što je potencijalno dobra osnova za daljnje razvijanje proaktivnosti. Ipak, u istraživanju iz 2014. godine, Centri civilnih inicijativa su konstatovali da ažuriranje informacija na zvaničnim sajtovima

⁴⁴ Nevena Ršumović, Tarik Jusić i Amar Numanović, *Javne institucije i internet: Politike i prakse u Bosni i Hercegovini, Policy Brief* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014), str. 6.

⁴⁵ Denis Telić i Asmir Ćilimković, *Javnost rada vlada i parlamenata u BiH: službene Web stranice institucija kao efikasan alat za pružanje informacija* (Tuzla: Centri civilnih inicijativa, 2014), str. 34.

⁴⁶ Agencija za informaciono društvo Republike Srpske, *Preporuke za izradu i održavanje veb prezentacije institucija Republike Srpske* (Banja Luka: Agencija za informaciono društvo Republike Srpske, 2013), član 4.

⁴⁷ Ršumović, Jusić i Numanović, *Javne institucije i internet*, str. 12.

⁴⁸ Telić i Ćilimković, *Javnost rada vlada i parlamenata u BiH*, str. 35.

⁴⁹ Izuzetak je portal javne uprave *Esrska.org*, koji sadrži različite informacije, kao što su informacije o zapošljavanju, obrazovanju, zdravlju, poslovanju, stanovanju, socijalnoj zaštiti, kulturi, saobraćaju, zatim informacije od značaja za penzionere, izbjeglice, žrtve rata itd. Za više informacija pogledati veb stranicu Portal Javne Uprave Republike Srpske: www.esrska.org (stranica posjećena 25. 2. 2015).

⁵⁰ Ipak, istraživanje CCI-a pokazuje da na nižim nivoima stanje nije uvijek tako dobro – tri kantonalne skupštine uopšte nemaju veb sajt.

institucija nije uvijek redovno, a postoji i problem nemogućnosti preuzimanja dokumenata, zapisnika i drugih materijala.⁵¹

Primjeri iz drugih država pokazuju da proaktivna transparentnost može postojati i kada nije zakonski regulisana i normirana, a određeni pozitivni slučajevi postoje i u BiH. Ipak, a to nastavak ove analize i pokazuje, zbog sistemske neuređenosti proaktivnost u dobroj mjeri zavisi od dobre organizacije u okviru same institucije i volje njenih uposlenika. Između ostalog, trenutno najveći nedostaci su: nepropisanost minimalnog sadržaja i rokova za proaktivno objavljivanje informacija zakonima koji uređuju pravo na pristup informacijama, neutvrđenost standarda kvaliteta objavljivanja, nedostatak centralnih veb portala za objavljivanja podataka, kao i nedostatak nadzora ispunjavanja obaveza institucija na različitim nivoima vlasti u ovoj oblasti.⁵²

⁵¹ Telić i Ćilimković, *Javnost rada vlada i parlamenata u BiH*, str. 6.

⁵² Voloder, *Zanemareni standard u Bosni i Hercegovini*, str. 6–7.

5.

Praksa proaktivnog objavljivanja informacija pet javnih institucija

5.1. Pristupi proaktivnom objavljivanju

Istraživanje o dostupnosti informacija na veb stranicama institucija na državnom nivou je pokazalo da je pet institucija sa najvećim stepenom proaktivne transparentnosti – čiji su predstavnici kasnije intervjuisani za potrebu ove analize – na dobrom tragu međunarodnih standarda u ovoj oblasti⁵³, iako postoje određeni nedostaci. Njihove službene veb stranice ažuriraju se redovno i u većoj mjeri sadrže informacije o djelokrugu rada institucije i zakonima koji uređuju njen rad, o organizacionoj strukturi institucije i njenim rukovodiocima (uključujući biografije, tačne pozicije i kontakte), kao i o aktima koje institucije donose u okviru svojih redovnih djelatnosti, sa izvještajima o radu i planovima rada. Takođe, svih pet stranica imaju registre i baze podataka nastale u okviru rada institucije, indeks informacija u njenom posjedu i vodič za pristup informacijama. Kada je riječ o finansijskim pokazateljima, institucije su znatno zatvorenije. Od navedenih pet institucija, samo su Parlamentarna skupština i Ministarstvo finansija i trezora na internetskim stranicama imali navedene budžete za protekle tri godine i izvještaje o izvršenju budžeta. Nijedna od pet institucija nema navedene plate rukovodilaca.⁵⁴

Iz intervjua sa predstavnicima institucija, sprovedenih za potrebe ove analize, jasno je da većina institucija redovno objavljuje informacije koje se tiču njihovog rada i aktivnosti (saopštenja za javnost, najave, aktuelnosti, izvještaji, prezentacije, zapisnici), ali i dokumente koji regulišu njihov rad (zakoni, podzakonski akti, dokumenti koji se tiču kvaliteta itd). U značajnom procentu se objavljuju i informacije o projektima, konkursima i tenderima.

⁵³ Skoro sve informacije u posjedu javnih institucija mogu biti proaktivno objavljivane, a Helen Darbshire pravi podjelu na 14 kategorija koje bi trebale biti dostupne javnosti: institucionalne informacije, organizacijske informacije, operativne informacije, odluke i drugi akti, informacije o javnim uslugama, informacije o budžetu, informacije o otvorenim sjednicama i sastancima, informacije o procedurama donošenja odluka i javnim konsultacijama, informacije o javnim nabavkama, informacije o subvencijama, informacije o listama, registrima i bazama podataka, publikacije, te informacije o podacima u posjedu institucije i informacije o pravu na pristup informacijama. Za više informacija pogledati: Darbshire, *Proactive Transparency*, str. 21-22.

⁵⁴ Analitika – Centar za društvena istraživanja, *Rezultati istraživanja*, str. 2.

S obzirom na specifične i različite nadležnosti, sve institucije imaju i određene posebne vrste sadržaja koje redovno ažuriraju. Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta tako objavljuje liste eksperata za akreditaciju visokoškolskih ustanova, kao i listu akreditovanih ustanova. Agencija za državnu službu ima onlajn registrator – bazu podataka koja građanima omogućava obuku i vježbu za polaganje javnog ispita za zapošljavanje u državnoj službi. Ova agencija također upravlja sa više veb sajtova⁵⁵, godišnje objavljuje oko 2.000 informacija i šalje oko 150 biltena na koje trenutno imaju gotovo 14.000 pretplatnika. Sve informacije prosljeđuju i na društvene mreže – Fejsbuk (Facebook) i Tviter (Twitter) – a u 2015. godini za svoje sisteme planiraju razvijati aplikaciju za pametne telefone. Na Fejsbuku su pokrenuli i posebnu stranicu za obuku državnih službenika.

Agencija za identifikaciona dokumenta, evidenciju i razmjenu podataka na svom sajtu ima pobrojane tehničke karakteristike i prikazan izgled identifikacionih dokumenata, a u njihovom slučaju informacije koje se počnu redovno objavljivati zavise i od aktuelnih dešavanja – npr. prilikom uvođenja liberalizacije viznog režima i biometrijskih pasoša bilo je važno objavljivati podatke kao što je broj izdatih novih pasoša. Sličnu praksu imalo je i Ministarstvo finansija prilikom objavljivanja podataka o prikupljanju pomoći poslije velikih poplava 2014. godine, koje su preuzimale i druge institucije. Navode da, zbog specifičnosti poslova koje obavljaju, predstavljaju servis svim institucijama u BiH, pa i to utiče na vrstu podataka koje objavljuju. Objavljuju mnogo propisa – instrukcija, pravilnika i uputstava – koje u svakodnevnom radu koriste drugi javni organi, posebno sektor za budžet. Prema podacima sa njihovog brojača posjeta, upravo je registar takvih propisa najčešće otvaran na sajtu, a informacije iz registra koriste i mediji: “Ko god prati troškove i potrošnju javnih sredstava, obično se referira na podatke sa naše stranice”.⁵⁶

Kada na dnevnom redu ima mnogo tačaka, u Parlamentarnoj skupštini⁵⁷ navode da nastoje pružiti jednaku količinu informacija o svim tačkama, a ne samo o najaktuelnijim za javnost u tom trenutku, što ima dva cilja: da građani znaju sve što se dešava i da mediji mogu posvetiti pažnju manje aktuelnim pitanjima.

⁵⁵ Za više informacija pogledati veb stranice Agencije za državnu službu BiH: www.ads.gov.ba (stranica posjećena 25. 2. 2015); www.mojkonkurs.ads.gov.ba (stranica posjećena 25. 2. 2015); www.ilearn.gov.ba (stranica posjećena 25. 2. 2015).

⁵⁶ Intervju sa Natašom Krsman, službenicom za informisanje, Ministarstvo finansija i trezora BiH, 19. 12. 2014.

⁵⁷ Prema postavljenim indikatorima koji su se odnosili na stepen dostupnosti, obima i kvaliteta prikazanih podataka, prilagodjenosti potreba građanima i dr. pokazateljima, Parlamentarna skupština BiH je u izvještaju Centara civilnih inicijativa (CCI) označena kao najtransparentnija od skupština u BiH i najsveobuhvatnija po pitanju kvaliteta i količine prikazanih podataka. Njihova veb stranica redovno se ažurira, dostupni su kontakt podaci poslanika i delegata, objavljuju se saopštenja, najave, zapisnici i stenogrami sjednica, a moguće je i preuzimanje dnevnog reda sjednica, kao i uvid u pojedinačno glasanje poslanika – i to po razmatranim mjerama (Telić i Čilimković, *Javnost rada vlada i parlamenta u BiH*, str. 4, 7 i 79).

Navode da im je cilj i bio da animiraju novinare s obzirom na to da se građani o parlamentu uglavnom informišu putem medija. Planiraju uvođenje interne televizije zahvaljujući kojoj bi na kvalitetan način mogli prenositi sve sjednice, čime bi se unaprijedio monitoring rada parlamentaraca.

Izuzeci od objavljivanja se odnose na zakonom definisane kategorije informacija, sadržane u ZOSPI-ju i drugim sektorskim zakonima. Primjera radi, Parlament BiH kao izuzetke tretira određene informacije koje se tiču ličnih podataka pojedinaca, opšte bezbjednosti ili odbrane, povjerljivih ili komercijalnih informacija.⁵⁸ Kao jednu vrstu ograničenja proaktivnom objavljivanju u Agenciji za državnu službu navode Zakon o zaštiti ličnih podataka – ranije su objavljivali informacije o imenima kandidata i rezultatima konkursa, ali su zbog odredbi tog zakona morali prestati sa takvom praksom. Naime, Agencija za zaštitu ličnih podataka 2012. godine izdala je rješenje kojim se zabranjuje objavljivanje na veb stranici imena kandidata koji se pozivaju na polaganje ispita za zaposlenje u državnoj službi, kao i ukupan broj bodova svih kandidata na konkursu, jer prema njihovom tumačenju ovakva obrada ličnih podataka dovodi do povrede prava na privatnost kandidata.⁵⁹ Istom odlukom, zabranjeno je objavljivanje imena državnih službenika koji su polaznici obuke i stručnog usavršavanja koje sprovodi Agencija za državnu službu.

5.2. Politike i propisi o proaktivnom objavljivanju informacija

Kao što je u uvodnim razmatranjima objašnjeno, proaktivno objavljivanje informacija u BiH nije adekvatno regulisano pravnim aktima. Proaktivna transparentnost zasniva se više na samoj praksi a u određenom dijelu na podzakonskim aktima, drugim sektorskim zakonima ili određenim internim aktima.

Iz intervjua sa predstavnicima pet državnih institucija, jasno je da ne postoji jedinstven i uniformisan dokumenat, procedura ili politika na osnovu kojih se u institucijama sprovode mjere proaktivnog objavljivanja, pri čemu značajne promjene na tom polju nisu izvjesne u skorijem periodu. Međutim, evidentno je da i samo postojanje bilo kakvih pravila, barem u formi uputstava ili pravilnika, odnosno utvrđenih internih procedura koje, između ostalog, definišu i kako

⁵⁸ Zakon o slobodi pristupa informacijama (ZOSPI) predviđa izuzimanje ove vrste informacija od objavljivanja, no svaki izuzetak mora biti potvrđen nakon provođenja testa javnog interesa. "Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini", članovi 5, 6, 7, 8 i 9.

⁵⁹ Agencija za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini, Rješenje u predmetu utvrđivanja zakonitosti obrade ličnih podataka kandidata u izbornom postupku po javnom konkursu i ličnim podacima državnih službenika u postupku provođenja obuke i stručnog usavršavanja, br. 03-37-7-66/12 (Sarajevo: Agencija za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini, 23. 8. 2012).

institucija upravlja informacijama, doprinosi većoj proaktivnosti i transparentnosti institucija – što se vidi kroz pet primjera dobre prakse. Četiri od pet institucija imaju ili pripremaju određenu vrstu uputstva za objavljivanje informacija, a kada govore o proaktivnom objavljivanju, sve se pozivaju i na određene podzakonske akte ili elemente drugih zakona.

Od dokumenata na kojima se zasniva proaktivna transparentnost, u Parlamentarnoj skupštini se pozivaju na Uputstvo za komuniciranje sa vanjskom javnošću, kao i slično Uputstvo za internu komunikaciju. Uputstvu za komuniciranje sa vanjskom javnošću je prethodila Komunikaciona strategija, koja, između ostalog, definiše misiju, viziju i poruke, kao i principe interne i eksterne komunikacije. Iz Parlamentarne skupštine navode da je osnova za proaktivnu transparentnost upravo propisana interna komunikacija, koja je preduslov uspješne eksterne komunikacije. Uspostavljen funkcionalan interni sistem komuniciranja otežava mogućnost da bilo ko pokuša spriječiti to da se određena informacija ne pojavi u javnosti. Takođe je u pripremi Strateški plan Sekretarijata za informisanje za iduće četiri godine, čiji su sastavni dijelovi IT strategija i komunikaciona strategija.

U Agenciji za razvoj visokog obrazovanja navode da imaju sopstveno Uputstvo o načinu prikupljanja i objavljivanja informacija, koje je u skladu sa državnim Uputstvom i koje su unapređivali i doradivali. U njemu su opisane procedure i načini na koje objavljuju informacije, obaveze svih organizacionih jedinica u tom procesu itd. Takođe, od internih akata imaju i Poslovnik o radu veb redakcije, a planiraju izradu priručnika o internom kvalitetu, koji će opisati procedure interne komunikacije u Agenciji.

Ministarstvo finansija i trezora mjere proaktivnog objavljivanja sprovodi na osnovu elemenata različitih dokumenata kao što su: Zakon o upravi, Zakon o Savjetu ministara BiH, Zakon o slobodi pristupa informacijama u BiH, Zakon o budžetu institucija BiH i međunarodnih obaveza BiH i dr. Trenutno pripremaju internu instrukciju za objavljivanje veb sadržaja, koja bi trebala regulisati koji se sve sadržaji i kako postavljaju na službenu stranicu.

Agencija za identifikaciona dokumenta takođe ima odgovarajuće podzakonske akte koji regulišu odnose s javnošću. To su: Odluka o informacijama i podacima koji se objavljuju na veb stranici Agencije i Uputstvo o načinu prikupljanja i objavljivanja informacija na veb stranici, koje, između ostalog, definiše koji je regionalni centar Agencije nadležan za objavljivanje određenih informacija. Internim aktima Agencije su propisana pravila za komunikaciju, koja nalažu da se svim medijima na pitanja odgovara u roku od 48 sati. Imaju i Pravilnik o internoj komunikaciji.⁶⁰

⁶⁰ Agencija za identifikaciona dokumenta se takođe rukovodi i sljedećim podzakonskim aktima: Strategija komuniciranja 2012–2015, Odluka o otvaranju profila Agencije na društvenim mrežama Fejsbuk i Tviter, Okvirni plan za krizno komuniciranje, ISO procedura: Interna i eksterna komunikacija i godišnji Komunikacioni plan.

Iz Agencije za državnu službu navode da nemaju posebnih internih akata koji regulišu proaktivno objavljivanje, već je obično riječ o propisima u kojima se navode stavke o proaktivnom objavljivanju, npr. Zakon o državnoj službi.

5.3. Organizacija i resursi institucija

Ljudski i finansijski resursi su ključ za uspješno funkcionisanje proaktivnog objavljivanja informacija. Pri tom, uspostavljanje sistema proaktivnog objavljivanja podrazumijeva određene troškove, ali je velika vjerovatnoća da će on zapravo dugoročno donijeti uštede i doprinijeti efektivnom upravljanju dokumentima.⁶¹ Međutim, čak i uspješni primjeri iz BiH pokazuju da treba još mnogo napraviti kako bi se uopšte moglo govoriti o organizovanom sistemu sa adekvatnim finansiranjem.

U nedostatku sistematskog pristupa, proaktivna transparentnost trenutno u velikoj mjeri počiva upravo na ljudskim resursima, odnosno spremnosti institucije da djeluje na takav način. Iz odgovora sagovornika se može zaključiti da se kadrovskim i drugim jačanjem institucije povećavala i njena proaktivna transparentnost. Takođe, u većini slučajeva navode da je ključna bila podrška menadžmenta institucije i njihovo razumijevanje značaja proaktivne transparentnosti.

Institucije različito pristupaju organizaciji posla kada je u pitanju proaktivno objavljivanje, što u mnogome zavisi i od prirode rada institucija i intenziteta objavljivanja:

- U Agenciji za razvoj visokog obrazovanja poslove pripreme i kreiranja informacija na službenoj veb stranici obavlja stručni Savjet za odnose s javnošću, što je regulisano Poslovníkom o radu veb redakcije. Veb redakcija je zapravo sastavljena od zaposlenih u Agenciji kojima su dodijeljene funkcije poput urednika sadržaja, veb administratora, lektora i dr. Prema potrebi se angažuje grafički dizajner. Stručni savjetnik za odnose s javnošću u ovoj instituciji je ujedno i službenik za informisanje, koji se bavi odgovaranjem na zahtjeve za pristup informacijama.
- U Ministarstvu finansija, stručni savjetnik za odnose sa javnošću se bavi proaktivnim objavljivanjem, uz pomoć veb administratora stranice.
- U Agenciji za identifikaciona dokumenta informacije priprema stručna savjetnica za odnose s javnošću i u saradnji sa nadređenim ih objavljuje na stranici i društvenim mrežama, a obavlja i poslove lektora. Određene

⁶¹ Troškovi bi, između ostalog, uključivali uspostavljanje internetskih stranica za sve javne institucije koje posjeduju informacije od javnog interesa ili softversko unapređenje postojećih, digitalizaciju starijih dokumenata, te pripremu baza podataka u mašinski čitljivom formatu. Darbshire, *Proactive Transparency*, str. 33.

- informacije na veb stranicu postavlja i tehnički sektor pošto nemaju administratora koji uređuje stranicu.
- Ažuriranje veb sajta Agencije za državnu službu radi IT grupa koja informacije dobija od različitih sektora, dok je službenik za informisanje zadužen za odgovaranje na zahtjeve za pristup informacijama. Imaju interni sistem komunikacije u kome svaki službenik institucije može direktno komunicirati sa IT grupom. Prema trenutnoj klasifikaciji radnih mjesta, nemaju lice zaduženo za odnose s javnošću.
 - Sektor za odnose s javnošću Parlamentarne skupštine čini šest lica, a sastoji se iz dva odjeljenja. Odjeljenje za informisanje se bavi jednosmjernom komunikacijom, pokriva sva zbivanja u Parlamentu, te prisustvuje sjednicama i sastancima. Odjeljenje za javnost i medije komunicira s medijima, dostavlja im materijale, akredituje medijske kuće i vodi tzv. Otvoreni parlament – program posjeta Parlamentarnoj skupštini. U okviru potonjeg djeluje i uredništvo veb stranice koje je odgovorno za kompletan sadržaj stranice, s tim da se određeni poslovi rade i automatski, bez njihovog direktnog učešća – npr. sekretar neke od komisija može sam na sistem postaviti neki dokument te komisije. Imaju svog veb administratora.

Sagovornici smatraju da su ljudski resursi posebno važni za proaktivno objavljivanje. Primjera radi, Parlamentarna skupština je imala samo dvoje zaposlenih u Odjeljenju za odnose s javnošću, koje je uspostavljeno u martu 2002. godine. Tada su umjesto faksa počeli koristiti i-mejl i redovno slati saopštenja i najave zbivanja u parlamentu te ih postavljati na veb stranicu. Drugim riječima, kada su na ovim poslovima zaposlena i dodatna lica, počeli su pratiti svaku sjednicu – u 2013. godini dnevno su u prosjeku imali 3,7 objavljenih informacija na svom sajtu.

Iz obavljenih intervjua je primjetno da se proaktivno objavljivanje uglavnom razmatra kao dio šire oblasti, poput odnosa s javnošću ili generalno pristupa informacijama. U institucijama nisu održavani posebni sastanci o proaktivnom komuniciranju, nego se o tome razgovara po potrebi, na kolegijumima ili u okviru drugih sastanaka. Obično je riječ o internim sastancima u okviru određenih odjeljenja, sastancima koji se tiču šireg spektra pitanja – npr. o pristupu informacijama. Primjera radi, Sektor za informisanje Parlamentarne skupštine ima najmanje tri sastanka sedmično, na kojima se raspravlja o aktivnostima i radu, uključujući i proaktivno objavljivanje.

Zaposlenici pet ispitanih institucija nisu pohađali obuke o proaktivnoj transparentnosti ili barem ne one kojima je proaktivna transparentnost bila primarno u fokusu. Neki od njih su prošli određene edukacije Agencije za državnu službu, koje se nisu ticale samo proaktivnog objavljivanja nego generalno odnosa sa javnošću. Ponekad prisustvuju regionalnim skupovima ili okruglim stolovima o Zakonu o slobodi pristupa informacijama. Zaposlenici zaduženi za proaktivno objavljivanje u Parlamentarnoj skupštini navode da su imali obuku iz administracije sajta i rada na njemu, ali da su takvu edukaciju obično finansirale međunarodne

organizacije, što je često slučaj kod takvih i sličnih aktivnosti. Predstavnici Agencije za državnu službu navode da je institucijama potrebna edukacija za uspješno proaktivno komuniciranje, a i sami su prošli određene obuke – npr. o tome kako koristiti Fejsbuk kao sredstvo komunikacije.

Kada je riječ o finansijama, iz pet institucija uglavnom navode da raspolažu ograničenim resursima i da bi im bila potrebna dodatna sredstva kako bi proaktivna transparentnost bila povećana. Kao konkretne primjere za koje su potrebne finansije obično navode veći broj zaposlenih (administratori, lektori, prevodioci)⁶² i softversko-programska unapređenja (izrada novih veb stranica ili poboljšanje postojećih, veća interaktivnost sa korisnicima i dr).

5.4. Razlozi za proaktivno objavljivanje informacija

Najčešća objašnjenja koja institucije navode kao razlog zbog koga su krenule sa proaktivnim objavljivanjem su:

- da bi učinile rad što transparentnijim i dostupnijim javnosti i time poboljšale imidž javnog organa;
- zbog opisa poslova koji ih upućuje na takvo djelovanje;
- kako bi sebi olakšale komunikaciju s medijima, građanima i organizacijama i time poboljšale njihovu informisanost;
- radi smanjenja broja zahtjeva za pristup informacijama;
- zbog stava da su servis građanima;
- na proaktivno objavljivanje ih obavezuju pravilnici i zakoni;
- na to su ih podstakla aktuelna dešavanja.

Primjera radi, u Agenciji za identifikaciona dokumenta navode da svoje biltene, ali i generalno odnose s javnošću, kreiraju na osnovu preporuka građana i u situaciji kada uoče povećan interes za određene informacije,⁶³ što je u skladu sa ranije elaboriranim slovenačkim pristupom. Biltene sa pretraživim bazama podataka o svim registrovanim vozilima i identifikacionim dokumentima tako su formirali na

⁶² Problem na koji je ukazala većina sagovornika jeste činjenica da je sve materijale i dokumente koji se objavljuju na stranicama državnih institucija potrebno lektorisati i prevoditi na tri jezika, a nerijetko i na engleski, što oduzima mnogo vremena – prije svega zato što i te poslove uglavnom rade sami.

⁶³ Amila Opardija, stručna savjetnica za odnose s javnošću Agencije za identifikaciona dokumenta, evidenciju i razmjenu podataka BiH, u intervjuu od 22. 12. 2014. kaže da su u nekoliko navrata unapređivali biltene. U jednom momentu su dobili preporuku, koju su i prihvatili, da te dokumente više ne objavljuju u PDF formatu nego u Eksel formatu kako bi krajnji korisnici mogli odabrati željene podatke.

osnovu potreba osiguravajućih društava, auto-kuća, ali i građana koji su tražili takve informacije i javljali se s pojedinačnim zahtjevima. Upravo kako bi smanjili broj zahtjeva, odlučili su staviti informacije na raspolaganje, vodeći računa o zaštiti ličnih podataka. Isti je slučaj bio i sa podacima o prijavama i odjavama prebivališta za koje su dobijali dosta pitanja, najviše u periodu održavanja izbora.

Sličnim principom prilikom odlučivanja o objavljivanju određenih informacija vodi se i Ministarstvo finansija, čijim je službenicima proaktivnost u objavljivanju takođe olakšala sprovođenje Zakona o slobodi pristupa informacijama. Takođe, glavni indikator da trebaju proaktivno objavljivati za ovu instituciju su bile druge institucije, koje su od njih tražile određene informacije, ali i odluka da bi trebali približiti instituciju korisnicima koji su vezani za njen rad. Istovremeno, to je bilo i svojevrsno rasterećenje službenicima koji se bave odnosima s javnošću pošto više nisu morali trošiti vrijeme na objašnjavanje istih informacija u momentu kada su one postale dostupne svima.

Ipak, sve institucije nemaju isto iskustvo po ovom pitanju. U Parlamentarnoj skupštini i Agenciji za razvoj visokog obrazovanja kažu da zahtjevi za pristup informacijama nisu mnogo uticali na njihovu proaktivnost koliko opredijeljenost institucije da prema javnosti djeluje na taj način.

5.5. Rezultati proaktivnog objavljivanja informacija

Jedna od najvećih prednosti proaktivnog objavljivanja informacija jeste činjenica da se javnosti omogućava pristup velikim količinama podataka i dokumenata koje bi drugačije bile dostupne manjem broju zainteresovanih pojedinaca – i to u najvećoj mjeri zahvaljujući zahtjevima za pristup informacijama. Generalno, intervjuisani predstavnici institucija su zadovoljni smanjenjem broja zahtjeva za pristup informacijama nakon što su počeli sa njihovim proaktivnim objavljivanjem. Kao primjer može se uzeti Agencija za identifikaciona dokumenta, koja je 2009. godine imala 64 zahtjeva za pristup informacijama, a sada taj broj ne prelazi deset zahtjeva godišnje. Predstavnici Agencije za razvoj visokog obrazovanja kažu da im je upravo smanjen broj zahtjeva potvrda da proaktivno objavljivanje funkcioniše. U Ministarstvu finansija navode da institucije dugoročno jesu rasterećene i broj zahtjeva koje dobijaju jeste manji, ali napominju da je istovremeno povećano opterećenje onih koji se bave pripremom i postavljanjem informacija na sajtove, o čemu takođe treba voditi računa. U Agenciji za državnu službu navode da su imali velike troškove pismenog obavještanja kada je u toku neka konkursna procedura, ali su to kasnije premostili korišćenjem SMS-a i i-mejla. Iako neki novinari i građani još uvijek na zahtjev traže informacije koje su već dostupne na službenom sajtu, više sagovornika je istaklo da, sudeći prema pozivima i dobijenim zahtjevima, mogu zaključiti da se prve informacije o nekom pitanju ipak sve više dobijaju sa samog sajta, što se može ocijeniti kao pozitivan znak u razvoju proaktivne transparentnosti.

Ipak, kod nekih od institucija koje su predmet ove analize primjetni su i drugačiji trendovi koji prate proaktivno objavljivanje. Parlamentarna skupština tako ne dobija manje zahtjeva zbog proaktivnog objavljivanja, već se navodi da su zahtjevi sada postali sofisticiraniji i komplikovaniji – pored osnovnih informacija koje je moguće naći na stranici, traže se i dodatni, kompleksniji podaci, poput kopija pismenih podnesaka, dokumenata koje je Parlamentarna skupština dostavila sudu i slično. Pri tom građani šalju više zahtjeva nego novinari, npr. za potrebe naučnih istraživanja.

Osim smanjenja broja zahtjeva, kao pozitivne rezultate proaktivnog objavljivanja intervjuisane institucije navode: izgradnju dobrih odnosa s medijima, građanima ili određenim zainteresovanim društvenim grupama, veću posjećenost samog sajta, poboljšanje imidža institucije itd.

Proaktivno objavljivanje informacija koje sprovode intervjuisane institucije nije dovelo do toga da drugi organi u značajnoj mjeri slijede njihov primjer. U nekoliko slučajeva, prenošenje iskustava postoji – primjera radi, iz Parlamentarne skupštine navode da su u nekoliko navrata pomagali kolegama u BiH, ali i izvan nje, npr. u Srbiji. Agencija za državnu službu će omogućiti institucijama Brčko distrikta da preuzmu dio njihovih tehničkih rješenja, uključujući i softver, kako bi mogli razvijati proaktivnost. Ostali predstavnici pominju periodične sastanke, na kojima se razgovara i o ovim temama. Dakle, kada je riječ o međusobnoj saradnji i prenošenju dobrih praksi u ovoj oblasti, ne postoje organizovane zajedničke aktivnosti sa drugim institucijama – uglavnom se radi o individualnim i neformalnim kontaktima, zasnovanim na poznanstvima.

5.6. Koraci ka unapređenju transparentnosti

Pet državnih institucija čiji su predstavnici intervjuisani za potrebe ove analize pokazalo je najbolje rezultate među 66 javnih organa kada je u pitanju objavljivanje informacija na službenim veb stranicama.⁶⁴ Ipak, ostalo je još mnogo toga što bi trebalo uraditi da bi proaktivna transparentnost bila efikasnija i kvalitetnija. Intervjuisani predstavnici institucija navode čitav niz preporuka za unapređenje proaktivne transparentnosti koje se odnose na njihovu instituciju i, generalno, na rad javnih organa.

Kao najveću poteškoću u unapređenju proaktivne transparentnosti ističu nedovoljnu informisanost i nedostatak razumijevanja o njenom značaju – u instituciji i van nje. Smatraju da je neophodno voditi kampanje za povećanje svijesti ljudi u institucijama, ali i građana o važnosti proaktivnog objavljivanja.

Kao prepreka većoj proaktivnosti, u prvom planu je nedostatak finansija, odnosno činjenica da većina potencijalnih koraka zahtijeva finansijska ulaganja

⁶⁴ Analitika – Centar za društvena istraživanja, *Rezultati istraživanja*.

– prije svega, oni koji se odnose na povećanje broja zaposlenih i na softverske resurse. Više sagovornika istaklo je da bi većoj proaktivnosti pomogla kadrovska pojačanja u instituciji i jasno definisani poslovi uposlenika.

Institucije bi trebale ažurirati sadržaje u skladu sa zahtjevima korisnika. Kao što neki sagovornici navode, analize nevladinih organizacija u ovoj oblasti, ali i kontakti s medijima koji ukazuju na potrebe i eventualne propuste, institucijama mogu da koriste za daljnje unapređenje svog rada. To, između ostalog, podrazumijeva unapređenje kvaliteta sadržaja na veb stranicama i veću upotrebu društvenih mreža kao oblika interakcije sa korisnicima.

Iskustva drugih zemalja pokazuju značaj uvođenja zakonske obaveze proaktivnog objavljivanja informacija jer su time povećane transparentnost institucija i količina objavljenih informacija. Iako je u više navrata u ovom izvještaju, ali i u drugim izvještajima konstatovano da je zakonska regulativa o proaktivnoj transparentnosti u BiH nedovoljna, sagovornici su podijeljenog mišljenja o tome da li bi i u kojoj mjeri zakonska obaveza proaktivnog objavljivanja bila korisna u daljnjem razvoju proaktivne transparentnosti. U Agenciji za razvoj visokog obrazovanja navode da bi donošenje takve vrste regulative doprinijelo podizanju nivoa proaktivnog objavljivanja u institucijama. S druge strane, predstavnici institucija koje su sektorskim zakonima i drugim aktima već obavezane na proaktivno objavljivanje određenih kategorija informacija, poput Ministarstva finansija i trezora i Agencije za državnu službu, smatraju da uvođenje jednog zakona nije neophodno.⁶⁵ Pored osnovnih propisa na kojima baziraju proaktivno objavljivanje, određene institucije su kroz praksu ustanovile da bi izrada dodatnih dokumenata koji bi detaljnije propisali način objavljivanja informacija još više olakšala komunikaciju prema javnosti.

Kada je u pitanju unapređenje tehničkih i institucionalnih rješenja, međunarodna iskustva su pokazala da postavljanje informacija na jednu centralnu internetsku stranicu pomaže boljem upravljanju i preglednosti informacija, a primjeri navedeni u uvodnim razmatranjima (Velika Britanija, Finska, Hrvatska...) pokazuju korisnost takvog pristupa za građane. Za predstavnike nevladinog sektora i antikoruptione aktiviste posebno, takvi portali su korisni i važni jer dobijaju pristup detaljnim finansijskim i drugim podacima. U BiH u ovom momentu ne postoji tijelo koje bi bilo nadležno za centralizovanu informaciono-dokumentacionu djelatnost kao institucionalna podrška proaktivnoj otvorenosti,⁶⁶ pa samim tim ne postoji ni centralni veb portal (kao npr. *Digiured.hr* u Hrvatskoj).⁶⁷

⁶⁵ “Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine”, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine* 49/06 i 76/11.

⁶⁶ Rajko, *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini*, str. 39.

⁶⁷ Ured koordinatora za reformu javne uprave BiH radi na razvoju takvog portala u okviru jednog od svojih projekata.

6.

Zaključna razmatranja

Efekti proaktivnog objavljivanja informacija su višestruki: u većini slučajeva, dolazi do smanjenog broja podnesenih zahtjeva za pristup informacijama i u tom pogledu rasterećuje se institucija, postiže se veća informisanost o instituciji i njenom radu, grade se bolji odnosi s građanima, nevladinim sektorom, medijima i zainteresovanim društvenim grupama, a dolazi i do poboljšanja imidža same institucije.

Međutim, razvoj proaktivne transparentnosti u BiH nije na nivou aktuelnih međunarodnih standarda, a BiH zaostaje i za zemljama iz okruženja – kako u praksi tako i u pravnom normiranju ove oblasti. Pored nedostataka u legislativi, kao najveće prepreke razvoju proaktivne transparentnosti su prepoznati: nedostatak finansija, nedovoljna edukacija kadra, nedovoljno širenje svijesti u okviru i van institucije o važnosti proaktivnog djelovanja te nedostatak zajedničkih pravila za institucije. Prema iskustvu sagovornika, proaktivnosti se još ne posvećuje adekvatna pažnja. Pored toga, ne postoji uređen sistem komunikacije i razmjene iskustava među javnim organima kako bi se preuzele postojeće uspješne prakse i koristila iskustva institucija koje su transparentne. Konačno, osim nedostatka sistemskih rješenja, stiče se utisak da sama svijest o značaju proaktivnog pristupa objavljivanju još nije na potrebnom nivou.

Ipak, postoje i svijetli primjeri, koji uprkos navedenim nedostacima, uspijevaju da ostvare pozitivne rezultate na ovom polju.

Svih pet intervjuisanih predstavnika javnih organa ima visok stepen proaktivnosti u kontekstu urednog ažuriranja veb prezentacija informacijama o aktuelnostima, osnovnim informacijama o instituciji, njenom rukovodstvu i aktima. Ipak, kada je riječ o finansijskim pokazateljima, institucije su znatno zatvorenije.

U većini slučajeva, za proaktivno objavljivanje su zaduženi portparoli ili uposlenici sektora za odnose s javnošću, dok u javnim organima manjeg kapaciteta dolazi do raspodjele zadataka među uposlenicima. U tom smislu, važan faktor jeste kadrovsko i tehničko jačanje institucije, koje rezultira i većim stepenom proaktivne transparentnosti. Određivanje lica koje je u instituciji zaduženo za proaktivno objavljivanje povećava efikasnost u tom procesu, a sa većim brojem ljudi zaduženih za ove poslove, jača i proaktivna transparentnost.

Takođe, proaktivnost u objavljivanju informacija se u velikoj mjeri zasniva na kvalitetnoj unutrašnjoj organizaciji institucije, funkcionalnoj raspodjeli poslova, dobroj volji uposlenika i podršci rukovodstva. Dobra interna komunikacija, raspodjela poslova i koordinacija u okviru institucije rezultira većom količinom blagovremeno objavljenih informacija.

Iako sistemska zakonska regulativa o proaktivnom objavljivanju informacija praktično ne postoji, institucije se u cilju njenog uspostavljanja pozivaju na elemente iz različitih zakona, podzakonskih akata, uputstava, pravilnika i drugih dokumenata. Među sagovornicima pet institucija nema slaganja u pogledu toga da li je prijeko potrebna zakonska obaveza proaktivnog objavljivanja. Ovdje treba imati u vidu da neke od institucija u određenim segmentima svog rada prema relevantnim sektorskim zakonima imaju obavezu da budu otvorene prema javnosti pa stoga i ne vide potrebu za dodatnim propisima. Drugim riječima, nedostatak zakonskih odredbi o proaktivnoj transparentnosti (npr. u okviru Zakona o slobodi pristupa informacijama) koji bi se odnosio na sve institucije nije nužno prepreka proaktivnoj transparentnosti, te se proaktivno objavljivanje može zasnivati i na elementima postojećih zakonskih rješenja iz drugih oblasti. Ipak, nepostojanje adekvatne normiranosti generalno negativno utiče na razvoj proaktivnog objavljivanja, jer znači da sve institucije neće konzistentno objavljivati važne kategorije informacija.

Istraživanje je pokazalo i da je usvajanje i razvoj internih propisa i procedura upravljanja informacijama u okviru institucije veoma važan faktor uspješne proaktivnosti. Iskustva pokazuju da je osnova za dobru proaktivnu transparentnost upravo jasno propisana interna komunikacija. Postojanje bilo kakvih pravila, barem utvrđenih internih procedura, uputstava ili pravilnika, znatno doprinosi većoj transparentnosti.

Dvosmjerna komunikacija i slušanje potreba građana, te s tim u skladu i objavljivanje informacija, dovode do boljih rezultata u proaktivnoj transparentnosti – i za institucije i za krajnje korisnike. Kod institucija koje raspolažu informacijama od važnosti za druge institucije, upravo interesovanje i zahtjevi drugih institucija, a ne samo građana ili novinara, dovode do razvoja i unapređenja proaktivnog pristupa objavljivanju.

7.

Bibliografija

Izvještaji, članci i istraživanja

1. Analitika – Centar za društvena istraživanja. *Ka proaktivnoj transparentnosti u Bosni i Hercegovini, Policy memo*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2013. http://www.analitika.ba/sites/default/files/publikacije/proaktivna_transparentnost_-_policy_memo_-_20dec.pdf (stranica posjećena 7. 2. 2015)
2. Analitika – Centar za društvena istraživanja. *Podaci kao potencijal: Ka politikama otvaranja javnih podataka u BiH, Policy memo*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014. http://analitika.ba/sites/default/files/publikacije/open_data_-_policy_memo_-_9maj_web.pdf (stranica posjećena 25. 2. 2015)
3. Analitika – Centar za društvena istraživanja. *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini: Od kakofonije ka harmonizaciji, Policy memo*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014. http://analitika.ba/sites/default/files/publikacije/proaktivna_transparentnost_u_bih-od_kakofonije_ka_harmonizaciji.pdf (stranica posjećena 7. 2. 2015)
4. Analitika – Centar za društvena istraživanja. *Rezultati istraživanja: Dostupnost informacija na službenim web-prezentacijama javnih organa Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014. http://analitika.ba/sites/default/files/publikacije/dostupnost_informacija-factsheet03-2014.pdf (stranica posjećena 7. 2. 2015)
5. Barret, David. "MP's Expenses: How they milk the system". *The Telegraph*, 17. 5. 2009. <http://www.telegraph.co.uk/news/newsttopics/mps-expenses/5335101/MPs-expenses-how-they-milk-the-system.html> (stranica posjećena 7. 2. 2015)
6. Darbshire, Helen. *Proactive Transparency: The Future of the Right to Information? - A Review of Standards, Challenges and Opportunities*. Vašington: World Bank Institute, 2011. http://siteresources.worldbank.org/WBI/Resources/213798-1259011531325/6598384-1268250334206/Darbshire_Proactive_Transparency.pdf (stranica posjećena 7. 2. 2015)
7. Davis, Alysia i Dara Lithwick. *Government 2.0 and Access to Information: 2. Recent Developments in Proactive Disclosure and Open Data in the United States and Other Countries, Background Paper*. Otava: Library of Parliament, 2010. <http://www.parl.gc.ca/content/lop/researchpublications/2010-15-e.pdf> (stranica posjećena 7. 2. 2015)
8. Rajko, Alen. *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini: Stanje i perspektive u svjetlu međunarodnih standarda i komparativnih rješenja*. Sarajevo: Analitika - Centar za društvena istraživanja, 2014. http://www.analitika.ba/sites/default/files/publikacije/proaktivna_transparentnost_studija_final_web.pdf (stranica posjećena 7. 2. 2015)

9. Right2INFO – Good Law and Practice. “Administrative Information and Proactive Publication”. Right2INFO – Good Law and Practice, posljednji put izmjenjeno 9. 9. 2013. <http://www.right2info.org/scope-of-covered-information/administrative-information-and-proactive-publication> (stranica posjećena 7. 2. 2015)
10. Ršumović, Nevena, Tarik Jusić i Amar Numanović. *Javne institucije i internet: Politike i prakse u Bosni i Hercegovini, Policy Brief*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014.
11. Stott, Andrew. “Open Data & Open Government implementation in the UK”. Prezentacija na konferenciji Open Government Data Conference & Data Camp, Queensland University of Technology, Brisbane, Australija, 23. 9. 2011.
12. Stott, Andrew. *Transparency in Practice: The United Kingdom Experience*. Melburn: Australia and New Zealand School of Government, 2012.
13. Telić, Denis i Asmir Čilimković. *Javnost rada vlada i parlamenata u BiH: službene Web stranice institucija kao efikasan alat za pružanje informacija*. Tuzla: Centri civilnih inicijativa, 2014.
14. The Telegraph. “Expenses: How MP’s expenses became a hot topic”. The Telegraph, 8. 5. 2009. <http://www.telegraph.co.uk/news/newstoppers/mps-expenses/5294350/Expenses-How-MPs-expenses-became-a-hot-topic.html> (stranica posjećena 7. 2. 2015)
15. Voloder, Nermina. *Zanemareni standard u Bosni i Hercegovini: Proaktivna dimenzija prava na pristup informacijama, Policy Brief*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014. http://analitika.ba/sites/default/files/publikacije/proaktivna_dimenzija_prava_na_pristup_informacija_2014.pdf (stranica posjećena 7. 2. 2015)

Propisi

1. “Access to Public Information Act”. *Official Gazette of Republic of Slovenia* 24/03 i 50/14.
2. “Act on the Openness of Government Activities”. *Ministry of Justice Finland*, 621/1999, 1060/2002, Neslužbeni prevod. <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/en19990621.pdf> (stranica posjećena 25. 2. 2015)
3. Agencija za informatičko društvo Republike Srpske. Preporuke za izradu i održavanje veb prezentacija institucija Republike Srpske. Banja Luka: Agencija za informatičko društvo Republike Srpske, 2013.
4. Agencija za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini. Rješenje u predmetu utvrđivanja zakonitosti obrade ličnih podataka kandidata u izbornom postupku po javnom konkursu i ličnim podacima državnih službenika u postupku provođenja obuke i stručnog usavršavanja, br. 03-37-7-66/12. Sarajevo: Agencija za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini, 23. 8. 2012. http://www.ads.gov.ba/v2/attachments/2565_Rjesenje_AZLP_zabrana_objave_LP_opt.pdf (stranica posjećena 16. 2. 2015)
5. “Uputstvo o izradi i održavanju službenih internet stranica institucija Bosne i Hercegovine”. *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine* 21/09.
6. “Uputstvo za izradu i objavljivanje informatora o radu državnog organa”. *Službeni glasnik Republike Srbije* 68/10.

7. "Zakon o pravu na pristup informacijama", Republika Hrvatska. *Narodne novine* 25/13.
8. "Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini". *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine* 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13.
9. "Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine". *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine* 49/06 i 76/11.

Intervjui

1. Intervju sa Slavicom Škoro, stručnom savjetnicom za odnose s javnošću, Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH, 12. 12. 2014.
2. Intervju sa Zlatkom Vukmirovićem, rukovodiocem Sektora za odnose s javnošću, Parlamentarna skupština BiH, 15. 12. 2014.
3. Intervju sa Natašom Krsman, službenicom za informisanje, Ministarstvo finansija i trezora BiH, 19. 12. 2014.
4. Intervju sa Amilom Opardijom, stručnom savjetnicom za odnose s javnošću, Agencija za identifikaciona dokumenta, evidenciju i razmjenu podataka BiH, 22. 12. 2014.
5. Intervju sa Stanislavkom Ilić, pomoćnicom direktora u Sektoru za postavljenja, i Kemalom Bajramovićem, šefom Grupe za informacione tehnologije, Agencija za državnu službu BiH, 26. 12. 2014.

O autoru

Dino Jahić je istraživački novinar i analitičar koji je novinarstvo diplomirao na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Tokom desetogodišnje karijere radio je u svim segmentima produkcije na radiju, televiziji i u onlajn medijima u BiH i Srbiji. Kao novinar i urednik centara za istraživačko novinarstvo u Sarajevu i Beogradu učestvovao je u nizu istraživanja o korupciji i organizovanom kriminalu. Saradnik je sarajevskog Mediacentra i organizacije “Freedom House” iz Sjedinjenih Američkih Država a povremeno radi i za Organized Crime and Corruption Reporting Project (OCCRP).

Za istraživanje o kupovini međunarodnih nagrada budžetskim novcem 2014. godine je dobio godišnju nagradu Nezavisnog udruženja novinara Srbije i Američke ambasade u Beogradu za najbolju onlajn istraživačku priču. Godinu ranije bio je dobitnik Balkanske stipendije za novinarsku izuzetnost Balkanske istraživačke mreže (BIRN), a u okviru tog programa je i nagrađen za priču o korupciji u visokom obrazovanju BiH i Srbije. Godine 2010. bio je stipendista fondacija “Thomson Reuters” i “Robert Bosch” u programu “Economic and Political Reporting from Southeastern Europe”, a završio je i Reutersovu edukaciju za trenera novinarstva. Kao trener i mentor istraživačkog novinarstva radio je u BiH, Srbiji i Gruziji.

ANALITIKA – Centar za društvena istraživanja je nezavisna, neprofitna, nevladina organizacija koja se bavi istraživanjem i razvojem javnih politika u širem smislu. Misija Analitike je da na osnovu kvalitetnih istraživanja i odgovarajuće ekspertize ponudi relevantne, inovativne i praktične preporuke usmjerene na promoviranje inkluzivnih i boljih javnih politika, kao i na sveukupno unapređenje procesa njihovog donošenja.

www.analitika.ba
